

At Sandsen i denne Retning, Gud være lovet, ogsaa er vakt hos os, viser sig blandt andet ved vort Have-Selskabs aarlige Generalforsamling, hvor flere Tusinde Mennesker af alle Classer indfinde sig for at hylde og glæde sig ved Naturen og ved hvilken Leilighed jeg ikke nok kan paastjonne den Skaansel, der er vrist min Have, og hvad den indeholder. Det er en Fest, som Selskabet foranlediger; — den begyndte med en Forsamling af 2—300 Medlemmer, og den har efterhaanden udviklet sig til en Folkfest. Maatte den i mange Aar blive det; — saaledes som det almindelige Dnsste udtalte sig ved Generalforsamlingen ifjor.

Marts 1848.

Hørvæsenet vedkommende.

Efterat det Kgl. General-Toldkammer og Commerce-Collegium havde begjert Landh. Selskabets Formening om en af den Kgl. Fabrikdirecteur, Etatsraad Rawert til nysnævnte Collegium indgIVEN og i dette Tidsskrifts Sde B. 3die H. n. R. optagen Forestilling om Nødvendigheden af, at der fra Regjeringens Side tages kraftige Forholdsregler til Hørvæsenets Fremme, foranledigede Selskabet denne Sag bragt under Dverveielse i sine Agerdyrknings-Commissioner. Adskillige ved denne Leilighed i Vinteren 1847 afgivne Vota meddeles her

som ikke ubigtige Bidrag til dette Anliggendes fuldstændigere Bedømmelse:

1.

Forinden der af det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab foreslaaes kraftige Foranstaltninger til Høravlens Fremme, forekommer det mig, at det først maa være oplyst:

- 1) Om ved en forøget Høravl for Staten i det Hele vindes et statsoeconomiskt Gode?
- 2) Om det for Landmanden giver større pecuniair Fordeel at dyrke Hør fremfor andre Sædarter, og om hans Jord forbedres ved denne Avl?
- 3) Om ved forøget Høravl og ved Hørens Afhændelse til Maskinspinderierne Huusfliden paa Landet fremmes?
- 4) Og endelig om vore climatiske Forhold ere saaledes, at Maskinspinderierne kunne være betryggede for, at her i Landet aarligt ved en forbedret Høravl kan avles Hør tjenlig til Maskinspinderie?

Til samtlige disse Spørgsmaal maa jeg efter min Erfaring i Høravl svare Nei, og det af følgende Grunde.

ad 1) Naar herefter ved en forøget Høravl mindre Hør fra Udlandet importeres, da bliver selvfølgerlig den Sæd, som før vorede, hvor nu Hør dyrkes, mindre at exportere; og antages, hvilket i Gjennemsnit af flere Aar snarere vil findes at være for lavt i end for høit regnet, at paa det Areal, hvorpaa 1 Stk ubeglet Hør produceres, vil 20 Td. Sæd (?) mindre høstes;

fradrages nu Productionsomkostningerne baade for Hør og Sæd, vil findes, at for Netto-Provenuet ved Salget af Sæden idetmindste $1\frac{1}{2}$ Sk^l Hør fra Udlandet kunde kjøbes. Og dette Resultat finder ikke alene nu under nærværende høie Kornpriser Sted, men selv for 10 à 20 Aar siden under daværende lave Kornpriser vandt Landets Handelsbalance, ved af et givet Areal at sælge Sæden og igjen at indkjøbe det Quantum Hør, som paa det kunde være voret.

2) Af alle Die givende Planter er Hørren, næst Hampen, den, der udmagrer Jorden meest; den gienger ikke Jorden, som andre Planter, Halmen, Stubben, Roden, men da den opruffes med Rod, gaaer Alt tabt. Hvor Hør dyrkes, mangler derfor altid Gjødning, og igjennem hele den følgende Rotation vil efter Hør alle Sædhalme findes flettere, end der, hvor ingen Hør har været dyrket; dertil kommer endnu, at det meste Arbeide ved Hørren, Ruffning, Knevlung, Rødning forefalder i Hø- og Kornhøsten, der selvfølgelig forsømmes, naar Hørren skal passes. Det er derfor med fuld Føie bemærket, at hvor Høravlen drives stærkt, findes det fletteste Agerbrug. Høravlen har paa store Gaarde den Inconvenients, at den Mark, hvor Hørren er bredt, ikke kan afbenyttes til Græsning, og noie maa vogtes for Kreaturerne Indtrængen; saa bliver og det Vand, hvori Hør har været rødet, skadeligt for Kreaturerne, og maa noie vogtes ikke at komme i nogen Forbindelse med nogen Banding, der afbenyttes. Lægges nu hertil at Hørren, uagtet al anvendt Flid, dog meget ofte mislykkes, troer jeg at burde fraraade enhver Landmand

dens Dyrkning, der ikke i sin Nærhed har Midlerne til at anskaffe sig overflødig Gødning, eller for en enkelt Gang paa ny opryddet Skov eller Engjord vil dyrke Hør. Fordelen ved Høraavl i det Store vil altid blive illusorisk, skjøndt det for en Landmand, der hastigt ønsker at gjøre Penge, har meget tillokkende, naar han strax kan sælge det grønne Hørstraa til Speculanter, og faae en Pengeindtægt langt tidligere end ved nogen anden Sæds Dyrkning. Fandtes der derimod her i Landet Egne, der som i Rusland aarlig oversvømmes af Floder og herved gives en aarlig fornyet Humus, ja da vilde jeg for disse anbefale Hørdyrkning.

3) Naar den her i Landet avlede Hør skulde sælges til Maskinspinderierne, vilde Huusmændenes Koner og Børn paa Landet ganske savne den Fortjeneste, de nu have af at spinde Hør og væve Væveder. Faareholdet af danske Faar aftager. Gaardmanden producerer i Almindelighed ikke mere Uld end han selv kan forarbejde. Uldspinderi kan derfor hos Huusmanden ikke ventes at træde istedet for Vinnedfabrikationen, og ved hvilken Huusgjerning kunne vi da vente at give Huusmandskonen i de lange Vinterastener Fortjeneste, naar vi berøve hende Hørspindingen? Jeg indseer fuldt vel, at det vilde være Daarskab, at ville troe at kunne standse Maskinspinderiets Udbredelse, ligesom enhver anden, den mennesselige Aands Udvikling, men jeg mener dog, at man ikke ved kunstige Midler skal søge at fremskynde den Tid, da Haandrocken vil være fortrængt; thi saa meget er vist, at Maskinspinderiet i Kjøbenhavn alt i

mange Egne af Landet betydeligt har forøget Pauperismen; for kun at nævne eet Exempel, bemærkes, at til Huskoner omkring Debjerggaard ved Nestved udbetalte Forpagteren af Kjøngs Fabrik aarligt i Spindeløen fra 10 til 12 Hundrede Rigsdaler, men siden Maskinspinderiets Opkomst ikke Een Skilling, hvilket i hiin Egn har kastet mange Familier paa Fattigvæsenet. Saa maa og bemærkes, at det maskinspundne Garn vel har et smukt Udseende, ligesom det deraf vævede Løi, men dette bliver efter saa Badstninger laadent og flosset, og kan i Styrke ikke maale sig med det af haandspundet Garn vævede, saa der for Landet idetmindste ingen Anledning er til at gjøre Opoffrelser til Maskinspinderiernes Fremme.

4) Og endelig maa jeg som min fuldeste Overbeviisning erklære, at jeg er forvisset om, at om vi end behandle vor Hør med al Velgist eller Irlandss Omhyggelighed og Ryndighed, vil dog kolde Foraar, Nattefrost og tørre Sommere meget ofte, om ikke ganske lade Hørren mislykkes, dog gjøre den tyfskallet, kort og grov i Løven, og folgelig uskiftet til Brug i Maskinspinderierne; have nu disse baseret deres Behov paa den indenlandske Production, og Hørren om Efteraaret findes ubrugelig, bliver det for sildigt for Fabrikerne at ordinere fra Rusland, og disse kunne meget let blive forlegne for Material, ligesom Producenterne ville mangle Afsetning til deres mislykkede Product.

Skjøndt jeg nu efter det Foransførte ikke kan finde Anledning til at tilraade kraftige Foranstaltninger til Høravlens Udbredelse, ønsker jeg dog, at de Individuer,

som nu eengang befatte sig med Høravl, drive denne paa den bedst muelige Maade og maae kunne erholde Anviisning dertil. Dersom Selskabet, eller det Kgl. Gen. Toldkammer derfor vilde give en fornuftig og tænkfom Bonde fra Randers-Egnen Reifestipendium til i Betsgien at gjøre sig bekendt med Høravlen, vilde det vist kunne have gavnlige Følger i Randers Amt, som det Amt, hvor fortiden Høravlen finder meest Sympathie.

2.

Med største Fornøielse har jeg læst det Kærværtske Andragende. Det er klart og patriotisk og angaaer en Sag, der er af megen Bigtighed for Landet. Det gaaer ud paa at hæve Hørproductionen og forbedre den i Almindelighed, in specie paa at skaffe et brugbart Materiale tilveie for Maskinspinderierne. Om man nu end vil see lidt skjævt til disse af den ene eller den anden Grund, saa kan man dog ikke tænke at ville standse Culturens eller Industriens Gang. Det vil sikkert blive et forgjæves Arbeide. Ved Siden deraf vil dog i den arbejdende Klasse altid bestaae en Huusindustrie, hvori Kræfterne i vor lange Vinter bør og vil blive benyttede. Kan det end ikke betale sig videre at spinde, vil det dog kunne betale sig at levere et bedre og bedre Product til Maskinen. Og er der end langt til dette Maal, saa er det dog gavnligt at stræbe dertil. Men Huusindustrien vil sikkert holde sig, og gavne ikke blot i oeconomisk, men endog i moralsk Henseende. Paa den sidste maa jeg efter min Erfaring lægge stor Vægt. Jeg har boet i tvende Landsbysogne.

I det første dyrkedes megen Hør og fandt megen Huus-industrie Sted, i det andet saaes ingen Hør, og Industrien er langt mindre. Agerbruget stod i det første over Agerbruget i det sidste, eller dog paa ingen Maade tilbage, men Sæder, Huusflid og Stræbsomhed i det Hele havde et desto større Forspring. Jeg troer det derfor i høieste Maade gavnligt, at der arbeides paa at levere et bedre Materiale baade til Maskinen og Huusindustrien, der begge ville kunne bestaae ved Siden af hinanden.

Det er en gammel Sandhed, at Høraavl betaler sig nok saa godt, affeet fra den moralske Fordeel, som Kornavl. Der behøver isøvrigt ikke at finde nogen Nivalitet Sted, ligesaa lidet som mellem Dvægs og Faarehold. I Almindelighed talt holder Majoriteten en Faareflokk, større eller mindre ved Siden af Dvægsstammen, fordi der paa de allerfleste Steder haves Græsgange, der ei kunne benyttes uden til Faar. Skjønner jeg ret, finder et lignende Forhold-Sted mellem Hør- og Kornproduction. Den første kan i Almindelighed finde Sted uden synderlig at indstrænke den sidste. Sagen stiller sig anderledes, naar Talen er om Hørproduction i det Store, men dog troer jeg, at i et vel indrettet Agerbrug, hvor Rotation og Gjødste staae i et passende Forhold, vil Hørproduction betale sig bedre end Kornavl, naar Production og Fabrication, som Etatsraad Rawert foreslaaer, stilles ad. Staae maa skee for Diebliffet de høie Kornpriser, sammenholdte med de forholdsmæssige lavere Priser paa Hør, iveien for udvidet Hørdyrkning, hvorkænge vil Misforholdet

vare? De første ville upaatvivleligt drage en Forheielse af de sidste med sig, da Hør er ingen Luxus= men en Nødvendigheds=Artikel.

Men Production og Fabrication bør, som sagt, stilles ad. Skeer dette og virkes alene derfor, vil dette alene drage et mægtigt Opsving af Hør dyrkningen efter sig. En ny Klasse af Haandværkere, en ny Nærings=vei vil danne sig, som vil være af uendeligt Gavn for den mere og mere vorende Folkemængde. Industrien passer vel for Landet; den er dets Indvaanere mere eller mindre bekendt iforveien, den vil altsaa kunne betragtes som en ædel Dvigt indpodet paa en allerede forhaanden værende gammel Stamme.

Dette gjælder ogsaa Climaet, hvorfra slet ingen Grund mod en forbedret Hørproduction kan hentes. Hørren er beviislige ikke underkastet flere Banfæligheder end de andre dyrkelige Planter, næsten mindre. Den kan mislykkes som anden Sæd, men naar man tager Hensyn til et fleeraarigt Gjennemsnit, vil sikkert alle Hør dyrkere rose vort Clima. Rødningen kan iværksættes her med samme Fæthed som andre Steder, naar blot den rigtige Methode kjendes. Det vil hist og her mangle paa Vand, men dette gjælder vel flere Lande end vort. Vort Frø, om det end ikke har saa stort et Navn, som det russiske, sættes dog i Udlandet næst efter dette.

Endnu skal jeg kun yttre det Ønske, at vedkommende Autoriteter ville tage det muligste Hensyn til Statsraad Rawerts Andragende, og paa det kraftigste virke for en for Landet saa vigtig Sag, som en for=

bedret Hørproduction sikkert i Virkeligheden maa antages at være.

3.

Efter min Overbevisning ere Handelsverterne snarere dyrkede for meget end for lidet i Danmark. I alle Landets Egne har Nødvendigheden tvunget de Landmænd, der havde drevet Rapsavl for vidt, til at indskrænke eller ganske aflægge denne Sæds Dyrkning, efterat Agerbrugene i høi Grad vare svækkede og satte tilbage. En lige sørgelig Belæring vilde blive den naturlige og uundgaaelige Følge af en vidtbrevet Høravl. Vi kunne da ogsaa i denne Henseende raadspørge Erfaring: allerede for nogle og tyve Aar siden var en Egn, som kaldes Sletten, norden for Odense, bekjendt og vidt omtalt for sit maadelige Aylsbrug, og man tilskrev eenstemmigen denne Egn's Høravl hui sørgelige Følge; ja indtil denne Dag kunne vi finde det selv samme i den af Naturen rigt udstyrede Egn norden for Randers, hvor en udstrakt Hørdyrkning har fundet Indpas. Neppe gives i hele denne Provinds et lige lavtstaaende Landbrug i nogen Egn.

Endnu i mange Aar vilde de danske Agerbrugere behøve at opmuntres til Dyrkning af Foderverter, der kunne berige Jordernes Kræft, og først naar et langt høiere Trin er naaet, end det vi fortiden staae paa, kan fornuftigviis blive Tale om en udstrakt Dyrkning af Handelsverter.

4.

I det Bæjntligste enig med det foroven Yttrede,

antager jeg saaledes ikke Høraavl i større Udstrækning gavnlig og ønskelig undtagen der, hvor enten stærk Befolkning og lav Arbejds løn tillade en saa omhyggelig og intensiv Behandling, at Productet derved faaer en meget høi Værdie, saasom i Belgien og Irland; eller i Bjergegne, hvor Production af Sæd deels er mislig, deels medfører vanskelig Transport i Sammenligning med Hør, saasom i Nordlandene (Wangermanland) og flere Egne af Schlesiens Bjergegne og Sarens „Erzgebirge“; eller hvor Dvægavlen er saa overveiende, at et forholdsvis meget stort Areal Jord ligger deels udyrket, deels til Høflet og Græs, saasom i Egnen af Randers, endnu mere i Helsingeland, hvis Hør er den længste og bedste (af hvad som kommer i Handelen) i Sverrig, og i flere Egne af Rusland — Jordens lange Hvile erstatter der den megen Kraft, som Hørreren unægtelig udbrager —; eller endelig hvor Gjødningsstabet kan erstattes f. Ex. ved Dørsvømmelse.

Men intet af disse Forhold findes almindeligt i Danmark, hvor Kornproduction er en Hovedsag og bliver det, navnlig under de senere Aars Conjunctioner, mere og mere. Desuden savnes Hænder uagtet vort extensive Agerbrug, og Savnet vilde kun forøges ved en udvidet Høraavl, hvis Product nødvendig maatte betales meget høit, om det skulde kunne lønne sig saa godt som Kornet.* Jeg troer derfor ikke, at Regjerings Foranstaltninger bør strække sig videre end til at fremme Høraavl og Hørberedning til Huusbehov, men dette vel saalænge vores arbejdende Klasse maa beholde sin Lyft til ledige Timers nyttige Anvendelse og

at klæde sig af sine Hænders Gjerninger. Forholdet bliver strax anderledes, saasnart Hørrønnen skal dyrkes og forarbejdes til Salg som Handelsvare. — Et Beviis herfor turde just hentes fra Fyens nordlige Slette, hvor en for vidt dreven Huusindustri og Bævning have draget Opmærksomhed og Arbejde bort fra Algerens Dyrkning, Dvægets Røgt og Husets indre Orden. Denne Virkning af en for vidt dreven Huusflid har skadet lige saa meget og mere end det Tab, Jorden lider directe ved Frembringelse af den tærende Hør. Jeg er derfor i den Punkt enig med Herr Etatsraad Rawert, at, hvor Hør avles i det Større, bør Stængelens Beredning skilles fra dens Production. Dette skeer i Fyen ikke alene ved Fabrikkerne i Odense, men ved en egen Klasse af Haandværkere, som i de senere Aar have udbredt og nedsat sig omkring paa Landet — Hørsvingere, som deels besaae egen Jord og hvad de for dette Niemeed kunne faae tillæie, deels leve af at forarbejde Hørstængelen for dem, som, mindre vante til dette Arbejde, ikke kunne overkomme den Hør, de selv dyrke til eget Behov. Arbejdet lettes, Productet bliver bedre, og Tid vindes, saa at disse Hørsvingere almindelig erkjendes for at gjøre megen Nytte.

Hørrøavl til Huusbehov (og der ere i Fyen kun faa, som dyrke Hør for at sælge Stængelen) har af Fyens patriotiske Selskab stedse været erkjendt for et Gode, og er derfor bleven understøttet just af en Deel af Amtets Godseiere (confr. Odense Amtsbeskrivelse 1843); den Opinion er endnu raadende „at Hørrøavl

ikke egentlig skader andre Bønder end dem, som ville sælge Productet enten raat eller forvandlet til maadeligt Markedsstøi". Jeg bør herved gjøre opmærksom paa den store Forskiel, der er imellem Virkningen af at tage Hør ind som væsentlig Avl i Sædeskiftet og leilighedsviis at besaae et og andet Stykke opbrækket Eng eller lidt af den frugtbareste Jord tæt inde ved Gaarden.

Hvor vidt dHerr. Edsbergs og Ullums Fabrik i Odense vilde svare Regning, dersom de ikke havde saa billige Hænder som Arbeiderne i Tugthuset, tør jeg ikke afgjøre, men vist er det, at de fra denne Fabrik og Lyffenssæde udgaaede Hørsvingere bære gode Frugter for Omegnen.

Efter hvad ovenfor er anført kan jeg ikke understøtte Herr Statsraad Rawerts Forslag, men vel ønske, at mindre Hørsvingerier maatte etableres i de Egne af Landet, hvor de endnu ei findes, for at fremme Høravl til Huusbehov og en fornuftig nyttig Huusflid; thi Naaproductets større Netto-Udbytte er den bedste Opmuntring. Naar Sagen saaledes gaaer sin jevne Gang til en naturlig Udvikling overeensstemmende med Fremtidens Fordringer, vil Industrien ved Siden af Agerbruget gaae, om ei hurtigt, dog sikkert fremad til Landets sande Lær.

5.

Billig anerkjender jeg, at Jordens Afbenyttelse til Hørproduction, under for denne Production gunstige Omstændigheder, afgiver et ulige høiere Udbytte end

Jordens Anvendelse til Sæd, og maa desaarfag ansee nogle foregaaende Ittringer om denne Deel af Sagen som mindre nsiagtige. Netop Irland og Belgien, hvor Kornpriserne altid staae ulige høiere end hos os, naar derimod Hørren ikke kan antages at kunne udbringes til mere der end her, hvor saa meget baade Hør og Pinned indføres, bevise tilfulde, hvor indbringende en god Hørproduction er, og er det almindelig bekjendt, at den Leie, der i Belgien gives for et Aars Afbenyttelse af Jord, tjenlig til Høraavl, er særdeles betydelig. Med alt dette maa jeg dog i Samklang med Fleertallet af de af mine Medcommitterede afgivne Bøte, meget drage i Tvivl, at der under vore Forhold er stor Døpfordring til betydelige Dpoffreller, for at udbrede og forbedre den danske Høraavl.

Hørren er en Ageren stærkt udtærende Plante, der fordrer en kraftig humusriig mere let end leret Jordbund, der dog tillige paa ingen Maade maa mangle Fugtighed eller paa den anden Side lide af skadeligt Vand. Derfor kan Hør kun med Fordeel dyrkes, hvor der er en stærk Befolkning, og altsaa Overflødighed af billig Arbeidskraft, hvor der enten findes naturlige sig dertil egnende Jorder, som i Floddale, nybrudte Skovjorder, eller hvor ved høi Cultur, og udenfra tilførte Gjødningsmidler, Hørens udtærende Evne kan modarbeides.

Maa det nu erkjendes, at Danmark ikke besidder nogen overflødig Befolkning, ingen høi Grad af Cultur, eller mange naturlige sig til Høraavl egnende Jorder, ligesaalidet som man kjender til udenfra tilførte

Gjødningemidler, og endelig at Danmark i det mindste endnu hovedsagelig bestaaer af større Avlsbrug, saa kan det neppe antages, at Høravlen, hvormeget man end vil gjøre for samme, for det første vil kunne trives hos os. Det er af disse Grunde, at jeg ikke kan tilraade saa store Anstrængelser, som de Hr. Etatsraad Rawerts Forslag synes at have for sig — og jeg mener, at der overhovedet bør skjælnes mellem de Lande, der omtales i dette Forslag, hvor der handles om at vedligeholde en allerede bestaaende, og mange Menneffers Vel betingende Industrigreen, og vort Land, hvor Høravlen, med Undtagelse af nogle saa Sogne, er og altid har været høist ubetydelig.

Med alt dette er jeg dog ingenlunde blind for de Grunde, der i Forslaget ere anførte for, at der fra det Offentliges Side bør gjøres Noget for Høravlens Fremme. Ikke alene at Høravlen har fæstet Rod et Par Steder i Landet, nemlig Nord for Odense og ved Randers, hvor en Deel Menneffer finde Bestæftigelse og Erhverv ved samme, men det maa tillige erkjendes, at den bestandig tiltagende Udstyfning og Befolkning lidt efter lidt ville stille Forholdene anderledes, og at Høravlen ogsaa hos os ved en stigende Cultur vil kunne afgive en ikke u vigtig Erhvervsfilde i de stærkt udparcellerede Sogne. Da jeg nu tillige er opfordret til at gjøre et bestemt Forslag, saa har jeg troet, at burde angive hvorledes jeg har tænkt mig denne Sag fremmet, dog med stadigt Hensyn til det Formaal, som under vore Forhold maa ansees som det rette. Jeg antager, at man fra Odense og Randers Egnen bør

udvælge et Par yngre Mennesker, en fra hver af disse Egne, der alt practisk forstaaer Høravlen og Tilberedningen saaledes, som den der finder Sted, helst maa skee et Par flinke Huusmands sønner, for at sende dem til Belgien. At man endvidere søger en mere dannet og kundskabsrigere Mand, der foruden almindelig Kundskab i Landbofaget tillige bør være det franske Sprog nogenlunde mægtigt. Disse trende bør da tilsammen foretage Reisen til Belgien, og forblive der i et Par Aar, de tvende af Bondestanden for practisk at lære alt Høravlen og Hørtilberedningen vedkommende. Den tredje Mand af Dannelse, for at være de tvende andre til Veiledning, deels med at søge dem anbragte paa passende Steder, deels ved at holde dem til Arbeidsomhed og Agtpaagivenhed, samt at drage Omsorg for, at de ogsaa til de Aarets Tider, hvor Hørens Nøgt ikke udfordrer deres Kræfter, dog ikke forblive ørkesløse — og sandelig der er i Belgien fuldt op at lære for Landmanden i Almindelighed, og for den fuldstændigste Benyttelse af smaa Lodder i Særdeleshed. Det vil maa skee synes mindre hensigtsmæssigt, at medgive de tvende af Bondestanden ligesom en Hovmester, men ligesom jeg paa den ene Side ingenlunde anseer dette Hverv for uvæsentligt, for at Sagen overhovedet lykkes, saaledes er det min Mening, at denne Mand skal udstrække sin Virksomhed langt videre. Hans Opgave bør nemlig være, systematisk at samle alt Høravlen vedkommende, navnlig at undersøge, hvilket Forhold den indtager i hele det belgiske Aulsebrug, hvorledes dens udtærende Evne erstattes og Jordens Kraft vedligeholdes,

hvorledes det forholder sig med Affætningen og Forhandlingen. Overhovedet antager jeg, at dersom man er saa heldig, at faae en ret dygtig Mand til dette Hverv, vil Udbyttet af hans Ophold i det maaskee af alle Lande til den høieste Cultur bragte Belgien ikke være ringe. Fornemmelig turde en noie Undersøgelse af den stedfindende Udstyknings- og Sammenlægningsfrihed — af den Landboerne der tilkommende Nærings- og Handelsfrihed, samt af hele den belgiske Landbolovgivning og Landbosforhold, der have havt saa ganske mærkelige Resultater, være af stor Bigtighed for vort Fædreland, og en Mand, der med Grundighed og Akvor havde gjort disse Forhold til Gjenstand for sit Studium, vilde muligen være et saare brugbart Subject ved en tilkommende yderligere Udvikling af vore egne Landbosforhold.

At disse Mænd efter deres Hjemkomst bør sættes i en til Dimebet passende Virksomhed, forstaaer sig vel af sig selv. Navnlig bør de tvende af Bondestanden tilholdes at give andre Underviisning — og bør der maaskee indrømmes dem en mindre Lod, til at drive Høravlen for egen Regning paa. Ligeledes antager jeg, at der bør gives dem nogen Understøttelse for at de kunne etablere sig som Mellemmand mellem Producenten og Consumenten paa den Maade, som netop findes Sted i Belgien. Jeg antager, at det sidste vil ordne sig uden store Opoffrelser fra det Offentliges Side, saameget mere, som efter hvad der foreligger i de alt afgivne Bota, en Begyndelse dertil alt synes at være gjort i Odense.

Med Hensyn til Beføstningen antager jeg, at Op- holdet i Udlandet vil medtage circa 1000 Rbd. aarlig for disse trende Mænd, samt at et Laan af circa 1000 Rbd. bør staae de tvende hjemkomne Bondesønner aabent paa lempelige Vilkaar, for at sættes i Virksomhed, dog tør jeg om dette sidste Punct ikke yttre nogen bestemt Mening — men i intet Tilfælde kunne være Forhold udtræve saadanne Summer, som de, der ifølge Etats- raad Nawerts Beretning ere anvendte — maaskee til- deels forkastede — i flere tydske Stater. At isvrigt denne Plans heldige Udførelse, som saamange lignende, for største Deel vil beroe paa de Personligheder, man vil have til Disposition, behøver jeg vel neppe at be- mærke.

Stuttelig skal jeg endnu tillade mig at tilføie, at jeg ingenlunde tillægger det her af mig fremsatte Forslag noget bestemt Værd, og at jeg aldrig vilde have for- dristet mig til at fremtræde selvstændigt dermed. Det er ifkun med Hensyn til den mig stillede Opfordring, at jeg har troet at burde fremkomme med et bestemt Forslag, og ikke blive staaende ved Sagen i sin Almin- delighed. Da imidlertid de af mine Medcommitterede, der endnu ei have havt Sagen, formodentlig ville ud- tale sig om mit Forslag, bør jo vistnok deres Bifald eller Forkastelse afgjøre, om der bør tages noget Hensyn hertil eller ikke.

6.

Da jeg stemmer med Pluraliteten af dem, som hidtil have yttret sig om Sagen, og mene, at det ikke

er tilraadeligt, at der fra det Offentlige til Høravlens Fremme gjøres saa store Opoffrelser, som det synes at Hr. Etatsraad Nawert har havt for Die, saa kunde jeg affærdige denne Sag med at slutte mig til de nærmest foregaaende Vota, men da jeg, ved at have dyrket Hør i det Større, har havt Leilighed til at gjøre nogle Erfaringer betræffende Hørproductionen, vil jeg dog tillade mig i Korthed at motivere mit Votum. Jeg er forsaavidt enig med Betænkningen under Nr. 1, hvis Forfatter har yttret sig saa stærkt imod Propositionen, at jeg erkjender, at en kraftig og med store Omkostninger forbunden Indgriben i denne Sag fra Regjeringens Side fornemmelig maatte være grundet paa den Overbeviisning, at der for Landvæsenet og igjennem dette for Staten kunde vindes et betydeligt Gode ved en rationel, til alle Landets gode Jorder udbredt, Høravl. Det foreliggende Forslag har, efter min Formening, ikke bidraget synderligt til at godtgjøre Høravlens Fortrin og Værd; thi med Forbigaaelse af Spørgsmaalet om Hørens Fordeeltighed, relativ til andre Landbrugsproducter, er Sagen heelt igjennem fremstillet, som om der iffun var Tale om at producere en Mængde Hør i Landet, og som om der ikke tillige maatte tages Hensyn til de Producter, hvilke denne Frembringelse vilde fortrænge, skjøndt det dog er klart, at Hør ikke kan indtages i en Frugtrotation, uden at en anden Afgrøde maa udelukkes af den. Forfatteren af Betænkningen under Nr. 1 har følt denne Mangel, men han har efter min Erfaring meget undervurderet Høren. Dette

er rigtig bemærket i Betænkningen under Nr. 5, men dennes Forfatter har hentet sit Modbeviis fra den udbredte Hørvål i Belgien og Irland, hvor Landvæsenets øvrige Producter ere dyrere end her. Herimod lader sig dog vist med Grund indvende, at Jordbunden, Clima og Handelsforhold i andre Lande, og navnlig i de omtalte, ere saa forskjellige fra vore, at der er stor Rimelighed og jeg troer Visshed for, at Hørrønnen aldrig vilde naae en saadan Fuldkommenhed, eller kunne affættes saa godt her, som i Belgien eller Irland. Man maa derfor vistnok støtte sine Argumenter for eller imod det indgivne Forslag paa en Beregning over, hvad Hørvælten her til Lands kan give af sig, sammenlignet med andre Landproducter.

Til Besvarelsen af dette Spørgsmaal skal jeg tillade mig at bemærke, at her i Landet paa god og passende Jord, efter min Erfaring, som jeg har funden stadfæstet ved sagkyndige Mænds Vidnesbyrd, neppe avles over 24 P^{t} reensfjettet Hør paa 1 E^{d} . Land (14000 \square A^{l} .) og i ringere Aar sjelden under 16 P^{t} . Jeg antager altsaa, at 20 P^{t} kan ansees for en Middelhøst, vel at mærke, paa passende og god Jord og ved hensigtsmæssig Bedrift. Hvor meget Frø der kan avles, naar tilbørligt Hensyn tages til Hørrønnen's Godhed, veed jeg ei nøiagtigt at angive, dog troer jeg 3 à 4 E^{d} . pr. E^{d} . Land, og jeg erindrer bestemt, at Frøet og Affaldet ved Skjetningen vel ikke kunde dække mine Omkostninger ved Straaets Behandling, men dog en betydelig Deel deraf. Et P^{t} reensfjettet Hør koster vist endnu, som da jeg dyrkede

den, circa 4 Rd., og jeg troer derfor, at jeg ikke feiler stort ved at ansætte Netto=Indtægten af 1 Td. Land god Jord, vel behandlet med Hør, til circa 60 Rd. Ved Netto=Indtægten forstaaer jeg i dette Tilfælde iffun Productets Værdie, naar Tilberednings=Omkostningerne fradrages, altsaa uden Hensyn til Jordrente, Jordens Dyrkning ic. Maaskee er dog denne Netto=Indtægt ansat temmelig høit i Betragtning især af den for Hørproducenten uheldige Omstændighed, at jo mindre Udbyttet er i Qvantitet, jo ringere er fast altid Qvaliteten. Den Td. Land, som i Gjennemsnit kan ventes at give 20 \mathcal{L} Hør, kan ganske vist ogsaa give 12 Tdr. Byg, som beregnet til 4 Rd., der sandsynligt herefter vil blive en Middelpriis, giver 48 Rd.; Halmen vil jeg efter Fradrag af Omkostningerne ved Høsten og Tærskningen anslaae lavt til 6 Rd.

Sammenligner man altsaa under nærværende Conjunctioner Productet af Hør med Byg, da synes der ikke i Hørafgrødens høiere Værdie at være tilstrækkelig Godtgjørelse for den uimodsigelige Tilbagegang i Gjødningsstof; vælger man en dyrere Sædart til Sammenligning, saasom Hvede eller Rug, bliver der enten Tab eller dog ingen Godtgjørelse for hiint Savn; vælger man Havre da bliver Penge=Gevinsten lidt større, men jeg tvivler om, at der ret mange Steder med Fordeel kan faaes Hør i den Mark, man vælger til Havre. Nu er det vel saa, at 4 Rd. er lidt over den nuværende Bygpriis, naar den ansættes efter Middeltallet af 10 Mar, men den er meget under denne Vinters Priser, maaskee ogsaa under det, de Fleste i Fremtiden

ville antage som Middelpriis. Forholdet var ganske anderledes, da jeg i Aarene fra 1821 til 1826 dyrkede Hør (aarlig omtrent paa 16 Tdr. Land); da stod Byg under 2 Rd., oftest i 9 à 10 Mk.; Fordelen var altsaa den Gang aldeles overveiende og jeg boede i en Egn, hvor jeg ikke savnede Folk til Tilberedningen, under en særdeles duelig ved Lykkensæde oplært Formands Ansørsel. Bilde man maaskee mod mine Istringer indvende, at det ikke er nødvendigt, at Hørrer skal fortrænge en Sædafgrøde, da den ogsaa kan træde istedet for Græsning, da svarer jeg, at en fortrinlig god Græsmark, der f. Ex. giver 4 à 5 Læs Hø pr. Td. Land, har i et godt Agerbrug lige saa stor Værd som en Mark med 12 Fold Byg, og at en mindre god Græsmark, der er fjernere fra Gjøbningen, neppe Aar om andet vilde give god Hør, og i Almindelighed ei kan undværes fra Græsgangen uden at Sædafgrøderne dog maae indskrænkes.

Hvis det ved denne simple men, som jeg troer, med Virkeligheden stemmende, Fremstilling er lykkedes mig nogenlunde rigtig at vise, hvad der under nuværende Conjuncturer (en Bygpriis til 4 Rd. og derover), er at vente for Landmanden af Hørrer, da er Svaret paa det foreliggende Spørgsmaal let. Det synes nemlig indlysende, at et Product, der kun tilgavns kan frembringes paa Landets gode Jorder, og som paa disse kun kan bringe en lidet større Pengeindtægt end Korn og Græs, og som ustridigt medfører en Forringelse i Gjøbningskraft, ikke har Krav paa at fremtvinges ved store Dpoffrelser af Regjeringen eller af

det Kongelige Landhuusholdningselskab. Heller ikke synes de Anstrengelser, andre Stater have gjort, efter den foreliggende interessante Beskrivelse, endnu at have ledet til fristende Resultater.

Jeg erkjender iøvrigt, at der, foruden den rene pecuniaire Fordeel, dog ogsaa ere andre Hensyn at tage ved Bedømmelsen af Høravlens Nytte. Det kan ikke nægtes, at de mangehaande Arbeider, som Hørrøns Tilberedning og sammes Forarbeidning udfræver, er en gavnlig Syssel om Vinteren for Arbeiderne af begge Køn, hvortil Landmanden i mange Egne er høist trængende, og jeg troer ikke, at det er at befrygte, at Massinhørspinderiet, om det end skulde faae en bedre Fremgang end hidtil hos os, skulde blive saa fordærveligt for den huslige Industrie, at der ikke skulde blive Arbeide nok baade for vore Spinderster og Bævere ved Forfærdigelsen af de mange Slags Tøier, hvortil det ei vides, at massinspundet Garn anvendes. Men ligesom en saadan Udbredelse af Høravlen til Landmandens eget Forbrug ikke er den, Bedkommende har havt for Øie, saaledes kunde denne vist ei betragtes som vigtig nok til saa betydelige Regjeringsforanstaltninger, som det synes, at der tilsigtes.

Som et Foretagende passende til det Niemed at udbrede Hørdyrkningen til Hjemmebrug, troer jeg, at det under Nr. 5 fremsatte Forslag at udsende flinke Bønderkarle til Belgien fortjener Anbefaling; dog skulde jeg henstille, om det ikke vilde være rigtigere først at forsøge, hvad der kunde udrettes ved at bidrage til, at de kyndige og velbereiste Mænd af Faget, der ere her i Lan-

det, kunne erholde duelige Arbeidere og Hjelpere ved Indforskrivningen af belgiske Arbeidere, end ved at lade Mænd reise til Belgien for at studere Hørdyrkningen; jeg veed nemlig med Visshed, at vi ikke mangle Mænd, der baade ere noie kjendte med den belgiske Hørcultur og have Interesse for Faget. Men jeg troer nok, at de savne noget Forstud til Drifts=Kapital, baade til duelige Arbeideres Anskaffelse og maaskee til andet Mere. Disse Forstud, som vist kunde for det allermeste sikkert ved Pant i Eiendomme, ville upaatvileligt langt fra ikke opløbe til saa store Summer, som der vilde udføres til flere Menneskers Ophold i et Par Aar i Udlandet, medens det dog er meget rimeligt, at Udstilligt derved kunde udrettes.

7.

Da jeg i Hovedsagen deler Anskuelse med de fleste Herrer, som have yttret sig om den foreliggende Sag, saa kan jeg fatte mig i Korthed. Vel synes jeg, at de fleste have undervurderet Hørrønnen, deels med Hensyn til den vigtige Indflydelse, samme har paa Almuen ved den gode Leilighed til Sommer= og Vinter=Arbejde, som dens Dyrkning frembyder, hvilket Arbejde Danne=mark vist snart vil trænge til, for at faae Beskæftigelse til mange ledige Hænder; deels med Hensyn til den Indtægt, Hørrønnen skulde give pr. Tønde Land, som efter min Mening er angivet lavere, end den efter vort Klima og vort Jordsmøn ved en rigtig Behandling og ved en rigtig Plads i Rotationen bør være; ligeledes formener jeg, at man feiler, naar man sammenligner Hørrønnen

rens Priis med Byggets nærværende høie Priis (nærværende er skrevet i Marts 1847); Hørens Priis har staaet temmelig usforandret, Byggets Priis derimod staaer paa en Høide, at man maa forudsee en Dalen og neppe kan antage 4 Rbd. som Middelpriis, og netop i uheldige Conjunctioner, som dem vi have kjendt før, vil Høren kunne give en fast Indtægt, som Sæden ikke kan; hvorhos det altid er af Bigtighed, at der i et Agerbrug Hayes Indtægter af flere Kilder; bliver da den ene stoppet, saa flyder dog den anden.

Dog kunne disse Betragtninger ikke forandre min Anskuelse, at Regjeringen ikke har Anledning eller Opfordring til at gjøre betydelige Dpoffrelser, for ved kunstige Midler at faae Høren dyrket i det Store, især saalænge der Intet gjøres fra det Dffentliges Side for Gjenstande, som ligge nærmere og ere af meget mere indgribende Bigtighed for Agerbruget end Høravlen; for det første, fordi vore ledige Hænder ere for uvante til Hørdyrkningen, som kræver duelige og øvede Hænder; for det andet staaer Dannemarks Agerbrug langt fra ikke paa det Trin af Kultur, at det vilde være tilraadeligt, at indrømme Høren en fast Plads i Sæde=Rotationen; for det tredie kunde Regjeringen ikke optræde directe styrende og handlende og maatte altsaa henvende sig til Foreninger, Samsfund eller Corporationer, ved hvis Hjælp den kunde handle; men mig bekjendt eksisterer der ikke nogen Forening i Dannemark, som interesserer sig i den Grad for Høravlen, eller nogen Hørandel eller Hørberegnings=Anstalter, ved hvis Hjælp der i nogen betydelig Grad

kunde henvirkes til det Formaal og i den Udstrækning, som Etatsraad Rawert synes at ville tilraade Regjeringen, og uden et Fundament at bygge paa vil Bygningen snart styrte sammen.

Skjøndt jeg altsaa paa ingen Maade kan troe det rigtigt eller nødvendigt, at Regjeringen opoffrer store Summer for Høravlen og især at den ved kunstige Midler søger at bevirke, at Hørrønnen dyrkes i det Store, saa vilde jeg finde det ligesaa urigtigt, dersom Regjeringen vilde overlade denne Uøl aldeles til sig selv; ogsaa maa jeg formene, at der findes enkelte Mænd i Dannemark, som baade ere nøie bekendte med Hørculturen, og have Interesse for Sagen, som, naar de bleve behørig understøttede, kunde afgive gode Exempler og danne en Dvergang til Hørdyrkingen i større Udstrækning, isald den nogensinde kan finde Sted i Danmark; ligesom det vist vilde være meget rigtigt, at tilstaae opvakte unge Bønder sønner, som oplærtes til Hørdyrkere, visse Begunstigelser, der bedre end Frihed for militair Tjeneste kunde anspore dem til at opoffre deres Tid til denne Erhvervsgræn. Det er høist sandsynligt, at der altid vilde udrettes Noget for Hørdyrkingen med forholdsvis ringe Beføstning og Høravlen vilde holdes paa det Standpunkt, som den kan indtage i det danske Agerbrug efter Folkets Kulturtrin. Naar da Regjeringen troer at kunne offere en yderligere Sum til Fordeel for Høravlen, saa vil jeg formene, at Forslaget om at udsende flinke Bønderkarle til Belgien burde tages under Dverveielse, som et Middel til praktisk at danne unge Mennesker, som vist i flere Retnin-

ger kunde gavne Landet; hvorhos man ei vilde overse, at det heldige Udfald vilde beroe for det meste paa de Udvalgtes Individualitet, og at dette Foretagende vil koste mere end det bliver anslaaet til, fordi man ikke alene skal bekoste de unge Mænds Reiser, men senere skaffe dem en passende Virksomhed, for ei at spille den første Bekostning.

8.

Skjøndt tilfulde erkjendende det Mislige i at fremtræde som Talsmand for en Sag, mod hvilken allerede saa vægtige Stemmer have hævet sig, anseer jeg det dog for feigt at opgive Forsvaret for sin Overbeviisning, saalænge man efter redelig Proven ikke har kunnet komme til en anden Erkjendelse, selv om der er nok saa megen Sandsynlighed for, at den vil komme til at ligge under i Meningskampen; hvormeget mere da, naar der endnu muligt er Haab om, at Udfaldet kan blive et heldigere. Maa ske det ved de foreliggende Bots Provelse af høiere Bedkommende vil erkjendes, at Striden her, som ved saa mange andre Ideers Virkeliggjørelse i Livet, mere gjælder Veien ad hvilken, Maaden paa hvilken og Midlerne ved hvilke Sagen skal søges iværksat, end dennes egen Ænskelighed og Hensigtsmæssighed.

De Fleste af mine Hrr. Medcommitterede, som have fraraadet at understøtte Etatsraad Rawerts Forslag, have dog indrømmet Hørbyrkingen nogen Vigtighed (som endog mindre, end den efter min Anskuelse fortjener) for den danske Landboestand, navnlig

de mindre Landeieendomsbesiddere. Men hvad de fra-
raade — og hvori jeg ganske deler deres Anskuelse —
er, at der af Regjeringen, eller Landhuusholdnings-
Selskabet skulde træffes saa kraftige, det vil her sige,
saa overordentlige befoskelige Foranstaltninger, som mu-
ligt Etatsraaden har tænkt sig, eller i det mindste let
forledet Læserne til at antage ved sin Skildring af hvad
der i flere andre Stater er anvendt paa denne enkelte
Green af Landboevirksomheden, i det han derhos ikke
har fremsat noget bestemt Forslag om eller blot An-
tydning af de Beføstninger, som han for Danmarks
Bedkommende anseer fornødne til Sagens Fremme.

Fordi Regjeringerne og Private i Belgien, Ir-
land, ja selv i Würtemberg efter disse Landes særegne
landoeconomiske og industrielle Forhold have fundet det
henfigtsmæssigt at anvende Tusinder for at ophjælpe
Høravlen, følger visse ikke, at Danmark skulde handle
klogt i at opoffre lignende Summer for den samme
Sag; men lige saa ugylbig er Slutningen, at man,
fordi man ikke finder Anledning til saa overordentlige
Beføstninger, slet Intet skal gjøre; men overlade denne
Deel af Agerbruget til sig selv. Ved begge Slutnings-
maader vederfares Sagen ikke fuld Retfærdighed. Fordi
man ikke kan gjøre Alt, bør man dog ikke undlade at
gjøre Noget. Ved Ophjælpingen af vort Agerbrug
turde den bestedne hørafvise Sentens: „est quodam
prodire tenus, si non datur ultra” snarere fortjene
Anbefaling, end det heroiske Balgsprog: „aut Cæsar,
aut nihil”.

Erkjendes det saaledes — og derom ere vel de

Fleste enige — at Høravlen og dens Produkts Forædling ogsaa hos os er af Bigtighed, saa har den formeentlig ogsaa Krav paa en saadan Understøttelse og Fremhjælpsning, som den i Forhold til sin Bigtighed fortjener.

Hvorvidt og i hvilken Henseende tor man da for Tiden tillægge Høravlen i Danmark nogen Bigtighed og da hvilken? bliver saaledes det første Spørgsmaal at besvare; thi deraf betinges Omfanget af den Understøttelse, som den med Rette synes at kunne gjøre Forbring paa.

Dette Spørgsmaal lader sig imidlertid neppe tilfulde besvare enten alene fra Fabrikvirksomhedens, eller den blotte Oeconomies Standpunkt. Hvad det sidste Hensyn angaaer, da maa jeg efter mangeaarigt Dyhold i en hordyrkende Egn aldeles tiltræde de i Betænkningen Nr. 6 fremsatte Ytringer om Udbyttet af 1 Td. Land dyrket med Hør, naar den ansættes til 60 Rbd., dog med den Indskrænkning, at Kornudbyttet af Byg paa ingen Maade her i Egnen (Randers Amt) i Gjennemsnit kan ansættes til 12 Tdr.; men kun til 8, allerhøiest 10 Tdr. Ikke heller er Forringelsen af Gjødningsmassen paa den Maade og i det Omfang, Hørrer dyrkes her i Egnen, af den Betydenhed, som det ofte antages. Hørrer dyrkes uden Gjødning, i de sidste Aar hos Nogle i Brakmarken, almindeligst endnu i den Mark, der ellers brækkes og gjødes til Byg, hvorimod Hørageren dernæst først gjødes til den paa følgende Rug, der som Folge heraf allestider vorer bedre til end Rugen efter Gjødningsbygget, og i den større

Fodermasse giver i det mindste nogen Erstatning for den Aaret isorveien manglende Halmafgrøde. Forøvrigt er det kun sammenlignelsesviis, at man kan sige, at her i Randers Eggen „en udvidet Hør dyrkning“ finder Sted; thi paa de større Gaarde dyrkes den slet ikke; hos Bonden har ifølge gammel Sædvane en Pige og en Høstmand og Høstkone hver en Skp. Hørfrosæd i Løn, og foruden dette saaes til Gaarden 3—4 Skp. I dette Omfang kan Hør dyrkningen hverken ved Gjødningstabet, eller Arbeidskraftens Anvendelse til Produktets videre Behandling blive saa fordærvelig, som Nogle mene.

Men stiller endogsaa Høravlen sig saaledes her i Eggen noget fordeelagtigere end i Betænkningen under Nr. 6 er antaget, er det derfor ingenlunde min Mening, at det for Tiden af pure oeconomiske Hensyn skulde være tilraadeligt, at bestræbe sig for at ville udvide den i et synderligt betydeligere Omfang, eller tænke paa, at det raa Produkt skulde blive en vigtig Handelsvare for den danske Landmand. Men hvad der giver Høravlen sin Betydning og hvorfor Enhver, der af egen Erfaring har havt Leilighed til at kjende dens Indflydelse paa Bondestandens personlige Velvære, ikke kan andet end ønske dens Fremme, er ikke blot den pecuniaire Fordeel, som en Ager, besaaet med Hør, kaster af sig, sammenlignet med Kornudbyttet paa samme Areal, men den Velsignelse den bringer, som Betingelse for en vedholdende og stadig Huusflid. Dette lader sig vel ikke som en bestemt Sum opføre i Huusholdningsregnskabet; men det oversees ikke af Fædrelandsvennen,

faa meget mindre som dets umiddelbare Virkninger derhos træde synlige frem i Beboernes ordentligere, reenzligere Klædebragt, ikke blot i Gaardmandstandens mere velhavende Boliger, men selv i Huusmandens og Indsidernes tarveligere Hytte. Og denne Virkning er ikke at ansee som en forfængelig Dienslyst, men af hvilken uberegnelig Indflydelse den atter er paa hele denne Stands legemlige Velvære og Sundhed, navnlig som Beskyttelsesmiddel mod ondartede smitsomme Hudsygdomme behøver kun at antydes. Dog troer jeg, at burde tilføie, at det ikke blot er paa aprioriske Grunde, at denne Anskuelse støtter sig; men jeg har ofte havt Leilighed til af Erfaring at overtøye mig derom. I blandt 3 Herreder, som ere mig neiere bekjendte, dyrkes saa godt som slet ikke Hør i det Ene; men her ere ogsaa Hudsygdomme blandt Børnene hyppige og stundom langvarige og give Anledning til mange Skoleforsømmelser, medens dette i mange Aar ikke har været Tilfældet med et eneste Skolebarn her i Pastoratet. Det nytter kun lidet, at man opstiller en maaskee i og for sig rigtig Beregning over, at Bonden ved at dyrke andre Sædarter paa samme Areal vilde være istand til for Udbyttet deraf at indkjøbe 2 \mathcal{R} Hør, medens han selv kun avler 1 \mathcal{R} , naar Bonden alligevel ikke gjør det. For største Delen gaaer Bondens Bestræbelse ud paa selv at producere de Artikler, saavidt hans Jord tillader ham, som han har Brug for, og hans Deconomie bestaaer væsentligst i saavidt muligt at indskrænke sig til disse og slye contante Udgifter. Han siger, og vel tildeels med Rette: „Penge have mangesteds \mathcal{R} rin-

der"; derimod sælger han endog blot for den fjære Hunsfreds Styld ikke den hjemmeavlede Hør, saalænge han og hans have selv Brug derfor, og naar da Lærredet, Hvergarnet eller Bolsteret fremgaaer af den flittige Hustrues og Dottres Teen og Væv, føler han sig tilfreds, uden at anstille Beregninger over, om han ikke muligviis kunde have havt det for bedre Kjøb ad en anden Vej.

Allerede paa Grund heraf, og fordi Bonden, i det han ikke beregner det Arbeide, som udføres af hans egen Familie, eller af de Folk, som han alligevel maa holde og for hvilke han paa den Aarets Tid ikke har bedre Brug, vil forlange for det raa Produkt omtrent den samme Priis, som det Forædlede kan ansættes til, vil han, saavidt jeg kjender ham, for Tiden hverken være synderlig tilbeielig til at dyrke Hør til Salg paa Roden, eller til for egen Regning at levere det til Hørberegningsanstalter. Og saa dette har Erfaring tildeels allerede godtgjort i Randers Amt; thi uagtet der i de sidste Aar er anlagt her 3 Hørmøller — lad dem endog ikke være saa gode, som de burde — have Bønderne ikke havt synderlig Eyst til at sende deres Hørstraae derhen til Forarbeidelse, eller af den Grund udvidet deres Høraavl. Efter den Forestilling, som jeg ved Læsning har været istand til at danne mig derom, er det netop i Potthammerens og Svingtræets Behandling, at Belgieren har sin Styrke; foruden den omhyggelige Rødning og øvrige foreløbige Behandling af Hørstraaet er det fornemlig ved den efter dets eiendommelige Beskaffenhed neiagtigt afpassede Skjætning — hvad der i den Grad kun kan stee ved Haandarbeide — at han giver Produktet dets Fortrinlighed og forhoiede Værdie.

Ikke heller er det i den Retning — ved Anlæg af Hørmøller — at man i Hannover, Sachsen og Preussen, saavidt mig bekjendt, har paatænkt at slaae ind for at ophjælpe Høravlen; dette gjælder navnlig om Hørdyrkningskolen i Simmenau i Schlesien.

Maa saaledes end Høravlen efter rigtige landøconomiske Grundsætninger og Danmarks eiendommelige Forhold indskrænktes til de mindre Landeiendomsbesidderes Udvælselse og selv hos disse ikke i stort videre Omfang end til deres eget Huusbehov, turde maaskee alligevel den Anstuelse fortjene Medhold, at det er ønskeligt, at den fra det Offentlige maatte finde en derefter afpasset Understøttelse.

Det Bæsentligste af forestaaende Erklæringer blev i Juni 1847 af Landhuush. Selskabet meddeelt General-Toldkammer og Commerce-Collegiet, som desuden i Novb. s. A. tilstilledes et Udtog af nogle Betænkninger, som senere, efter Selskabets Opfordring, vare det meddeelte af enkelte Mænd, der havde befattet sig med Høravls og Hørbereidning i det Større, og ved hvilken Leilighed Selskabet blandt andet yttrede, at da der med Hørens Brydning og Skjætning paa Maskiner efter den irlandske Methode er under en Irlænders Tilsyn gjort Begyndelse ved den nye Hørbereidningsanstalt paa Brønsholmsdal ved Hirschholm, vil man snart kunne bringe i Erfaring, hvorvidt denne Bereidningsmaade maatte efter Forholdene her i Landet fortjene Fortrinet fremfor Hørens Bereidning ved Haandkraft efter den belgiske Fremgangsmaade.